Selv mord i 1998.

Utvikling i selvmordsmønstre i 1990-årene

Ved Finn Gjertsen

Fra slutten av 1960-årene til slutten av 1980-årene var det en økning i selvmord i Norge, mens det deretter har vært nedgang med utflating de seneste årene. I 1998 var selvmordsraten på samme nivå som i 1980. Offisiell selvmordsstatistikk utarbeides på grunnlag av døds melding utstedt av lege og annen undersøkelse om de ytre omstendigheter til skader og forgiftninger, herunder resultat fra rettsmedisinsk obduksjon.

I 1998 registrerte Statistisk sentralbyrå 548 selvmord i Norge, 399 menn og 149 kvinner. Dette var 160 færre tilfeller enn i 1988 da det hittil høyeste selvmordstallet er registrert (figur 1). Selvmordsraten var 12,4 per 100 000 innbyggere i 1998, og raten blant menn var 2,7 ganger høyere enn blant kvinner. Statistikken omfatter personer som på dødstidspunktet var bosatt i Norge, uansett om dødsfallet fant sted i eller utenfor landets grenser. En gjennomgang av statistikkens grunnlag og de prinsipper som ligger bak utarbeidelse av dødsårsaksstatistikk er tidligere gitt i Suicidologi, sammen med en vurdering av statistikkens pålitelighet (Gjertsen 2000).

Økning og nedgang

I 1950- og 1960-årene holdt selvmordsraten seg konstant mellom sju og åtte per 100 000 innbyggere, svarende til om lag 250 selvmord per år. Fra slutten av 1960-årene økte selvmordsraten, og i siste halvdel av 1980-årene var raten doblet til 16 per 100 000 innbyggere. Det tilsvarer 650 selvmord årlig. Denne fordoblingen gjaldt både menn og kvinner (Gjertsen 1998). Etter 1988 viser den registrerte selvmordsraten en nedgang og utflating (figur 2).

Metode

Mønsteret i selvmordsmetoder i 1990-årene er stabilt, og de vanligste selvmordsmetoder er hengning, skytevåpen og forgiftning. Disse metodene ble benyttet i omtrent 80 prosent av alle tilfellene i 1998 (figur 3). Skytevåpen som metode brukes nesten bare av menn. Kun tre prosent av selvmordene blant kvinner skjedde med skytevåpen i 1998 (fire tilfeller, alle under 35 år). Forgiftning er vanligste metode blant kvinner etterfulgt av hengning og drukning. Forgiftning utgjorde 35 prosent av selvmord blant kvinner i 1998 og 22 prosent blant menn. Tre trafikkdødsfall ble registrert som selvmord i 1998, mens 16 døde etter å ha kastet eller lagt seg foran gjenstand i bevegelse.

Alder

Bortimot halvparten av alle selvmord i 1998 (46 prosent) skjedde blant personer i aldersgrupper mellom 35 og 64 år. Det var mer enn dobbelt så mange selvmord i aldersgrupper under 35 år (38 prosent), som blant personer 65 år og over (16 prosent). Imidlertid gir slike andeler et dårlig bilde av utbredelsen av selvmord i de enkelte aldersgrupper, fordi man ikke tar hensyn til størrelsen på befolkningen i de forskjellige aldersgrupper. Blant menn var selvmordsraten per 100 000 innbyggere høyest i aldersgruppene 25–34 og 55–64 år i 1998, og i aldersgruppene 65–74 og 45–54 år blant kvinner (figur 4).

Blant barn under 15 år ble det registrert tre selvmord i 1997 og fem i 1998. I 1995 og 1996 var det ni tilfeller i hvert av årene. Det har blitt registrert flere selvmord blant barn i 1990-årene enn i 1970-årene. I perioden 1970–1974 var det i gjennomsnitt to tilfeller årlig.

Blant ungdom og unge menn i alderen 15–24 år var det 62 selvmord i 1996, 58 i 1997 og 67 i 1998. Dette var færre enn hva som ble registrert i begynnelsen av 1990-årene (90 i 1991 og 91 i 1992). Figur 5 viser at unge menn i alderen 15–24 år har noe lavere dødelighet i selvmord i siste del av 11-årsperioden 1988–1998, mens nivået blant unge kvinner har vært forholdsvis konstant.

Selvmordssted

De fleste selvmordshandlinger finner sted i eller ved hjemmet, og i friluft/naturområder (drøye 80 prosent i 1998 hvis tilfeller med manglende opplysning holdes utenfor beregningen). 21 selvmord ble gjennomført i sykehus eller andre helse- og pleieinstitusjoner i 1998 (figur 6). Av dette skjedde 13 tilfeller i psykiatriske sykehus og psykiatriske avdelinger i somatiske sykehus. Denne registreringen gjelder skadested, som i en del tilfeller vil være forskjellig fra dødssted. I 1998 fikk Meldesentralen i Statens helse-tilsyn rapporter om 33 selvmord blant innlagte pasienter i psykiatrien (Statens helsetilsyn 1999:15). Det fremgår ikke hvor mange av disse som skjedde i permisjon, dvs. utenfor sykehuset.

I 1998 ble det kun registrert 13 dødsfall med uklare årsaker til forgiftning og skade, mens tilsvarende tall i 1991, 1995 og 1996 var henholdsvis 23, 18 og 16.

Finn Gjertsen er sosiolog (Universitetet i Oslo, 1987) og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for helsestatistikk, og har i flere år hatt faglig ansvar for nasjonal dødsårsaksstatistikk. Han har publisert flere arbeider om selvmord og ulykker. For tiden arbeider han bl.a. med et prosjekt om helseindikatorer og helsestatistikk i Botswana, og en MPH-avhandling om utviklingstendenser i selvmord, data-grunnlag, kvalitet og sammenliknbarhet.

FIGUR 4
Selvmord etter alder 1998

Alder	Antall			Prosent			Per 100 000 innbygger		
	I alt	M	K	I alt	M	K	I alt	M	K
1 alt	548	399	149	100	100	100	12,4	18,2	6,7
– 14	5	5	–	0,9	1,3	–	*(1,9)	*(3,6)	–
15–24	88	67	21	16,1	16,8	14,1	15,9	23,7	7,7
25–34	116	93	23	21,2	23,3	15,4	16,9	26,6	6,9
35–44	87	64	23	15,9	16,0	15,4	13,7	19,7	7,4
45–54	99	68	31	18,1	17,0	20,8	16,5	22,1	10,6
55–64	65	47	18	11,9	11,8	12,1	16,8	24,5	9,2
65–74	52	30	22	9,5	7,5	14,8	15,0	18,7	11,8
75+	36	25	11	6,6	6,3	7,4	10,5	19,8	5,1

*: aldersgruppen 10–14 år. Parentes rundt rater basert på færre enn 10 dødsfall (M= menn K= kvinner)

Kilde: Statistisk sentralbyrå <http://www.ssb.no/emner/03/01/10/dodsarsak>

FIGUR 5
Selvmord blant unge 15–24 år 1988–1998

Kilde: Dødsårsaksstatistikk. Statistisk sentralbyrå

FIGUR 6
Selvmord etter skadested 1998

Litteratur

Dagens statistikk. Dødsårsaker, 1998. 30. april 2001. Statistisk sentralbyrå

Dødsårsaker 1996. NOS C 591. Oslo-Kongsvinger. Statistisk sentralbyrå 2000

Dødsårsaker 1995. NOS C 490. Oslo-Kongsvinger. Statistisk sentralbyrå 1998

Dødsårsaker 1991. NOS C 79. Oslo-Kongsvinger. Statistisk sentralbyrå 1993

Elle-melde-deg-fortelle. Årsrapport 1998 fra Meldesentralen. Statens helsetilsyn 1999

Gjertsen F. Frontkollisjon med fjellvegg, ulykkestilfelle eller selvmord? Om selvmordsstatistikkenes pålitelighet. Suicidologi 2000; 5 (2): 18–21.

Gjertsen F. Utviklingstendenser i selvmord 1950–1995. Nytt i suicidologi 1998; 3 (2): 8–11.